

Nut en toepasbaarheid van referentiebudgetten in de rechtspraak

Bernard Degraeve & Yves Werbrouck
rechters arbeidsrechtbank Gent

INHOUD

- I. Begrip “menswaardig leven” : open norm
- II. Budgetstandaard : concrete invulling
- III. Praktische toepassingen in de rechtspraak
- IV. Besluit

I. Begrip “menswaardig leven”

A. Rechtsbronnen

- Artikel 23 van de Grondwet :

Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.(...) Die rechten omvatten inzonderheid :

1° het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;

2° het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;

3° het recht op een behoorlijke huisvesting;

4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;

5° het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing.

■ Artikel 23 van de Grondwet : belangrijk als principe

- Pas ingevoerd bij de grondwetsherziening van 1994
- Basisrecht voor 'ieder':
  - Afstand van nationaliteitsvereiste
  - Vergelijkbaar met artikel 1 OCMW-wet
- Geen directe werking = nood aan uitvoeringsmaatregelen door wetgevende, decreetgevende en verordenende overheden
- 'Stand still' effect = bestaande rechten kunnen niet worden afgebouwd

■ **Artikel 1 OCMW-wet van 8 juli 1976**

Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel **eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.**

- Problemen met invulling begrip ‘leven leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.
- Veel theorieën in de rechtsleer.
- Weinig en uiteenlopende rechtspraak.
- Rechtspraak lijkt een concrete invulling te ontwijken.

Eenzelfde ‘**open norm**’ werd overgenomen bij het creëren van de oorspronkelijke wet van 5 juli 1998 betreffende collectieve schuldenregeling

I. Begrip “menswaardig leven”

■ **Wet betreffende de collectieve schuldenregeling van 5 juli 1998**

- **In het kader van de algemene doelstelling : artikel 1675/3, derde lid Ger.W.**
  - De aanzuiveringsregeling strekt ertoe de financiële toestand van de schuldenaar te herstellen, met name hem in staat te stellen in de mate van het mogelijke zijn schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat **hij zelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden.**

- **In het kader van een MAR: artikel 1675/10, § 2 Ger. W.**
  - De schuldbemiddelaar stelt een ontwerp van minnelijke aanzuiveringsregeling op dat de **noodzakelijke maatregelen bevat voor de verwezenlijking van de in artikel 1675/3, derde lid, bedoelde doelstelling** (m.n. garanderen van menswaardig leven).

- **In het kader van een GAR met gedeeltelijke kwijtschelding van schulden : artikel 1675/13, §1 Ger.W.**
  - Indien de maatregelen voorzien in artikel 1675/12, § 1 **niet volstaan om de in artikel 1675/3, derde lid, genoemde doelstelling te bereiken**, kan de rechter, op vraag van de schuldenaar, besluiten tot elke andere gedeeltelijke **kwijtschelding van schulden.**

- Wet van 13 december 2005 houdende bepalingen betreffende de termijnen, het verzoekschrift op tegenspraak en de procedure van collectieve schuldregeling nog gewijzigd door de wet van 26 maart 2012.
  - **Wetgever stelde vast:**
    - Artikel 1675/3, derde lid Ger. W. bepaalt dat de schuldenaar en zijn gezin een ‘menswaardig leven’ moeten kunnen leiden via toekenning van leefgeld.
    - Wet 1998 bepaalt niet hoe groot dit bedrag moet zijn.
    - Er worden vaak zeer lage leefgelden toegekend, soms tot onder het leefloon.
  - **Wetgever bepaalde:**
    - Leefgeld moet ten minste gelijk zijn aan bedrag dat tegen beslag en overdracht beschermd is.
    - Uitzondering: schuldenaar kan voor het wetslagen van de procedure toestaan dat er beneden het beslagbaar minimum wordt gegaan, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan gewaarborgd leefloon.

I. Begrip “menswaardig leven”

- **Basisartikel = artikel 1675/9 §4 Ger. W. (nog beperkt gewijzigd door de wet van 26 maart 2012)**
  - De schuldbemiddelaar stelt, uit de bedragen die hij met toepassing van § 1, 4°, ontvangt, een leefgeld ter beschikking van de verzoeker dat **tenminste gelijk is aan het bedrag dat met toepassing van de artikelen 1409 en 1412 wordt beschermd**. Met de uitdrukkelijke schriftelijke instemming van de verzoeker mag dit leefgeld tijdelijk worden verminderd, maar moet het **altijd hoger zijn, zowel in de minnelijke als in de gerechtelijke aanzuiveringsregeling, dan de in artikel 14 van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie bedoelde bedragen, vermeerderd met de som van de in artikel 1410, § 2, 1°, bedoelde bedragen**.
- **Hernomen in het kader van een GAR met kwijtschelding van interesten, vergoedingen en kosten: artikel 1675/12, §2 Ger.W.**
  - Met inachtneming van artikel 1675/3, derde lid, kan de rechter, wanneer hij de regeling opstelt, bij bijzonder gemotiveerde beslissing **afwijken van de artikelen 1409 tot 1412**, waarbij de inkomsten waarover de verzoeker beschikt echter **te allen tijde hoger moeten liggen dan de in artikel 14 van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op de maatschappelijke integratie bedoelde bedragen, vermeerderd met de som van de in artikel 1410, § 2, 1°, bedoelde bedragen**.

I. Begrip “menswaardig leven”

- **Hernomen in het kader van een GAR met gedeeltelijke kwijtschelding van schulden in kapitaal: artikel 1675/13, §5 Ger.W.**
  - Met inachtneming van artikel 1675/3, derde lid, kan de rechter, wanneer hij de regeling opstelt, bij bijzonder gemotiveerde beslissing **afwijken van de artikelen 1409 tot 1412**, waarbij de inkomsten waarover de verzoeker beschikt echter **te allen tijde hoger moeten liggen dan de in artikel 14 van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op de maatschappelijke integratie bedoelde bedragen.**
- **Aangevuld met bijkomende verwijzingen naar ‘het recht van de schuldenaar en zijn gezin om een menswaardig leven te leiden.**
  - Artikel 1675/10 §§ 4 en 6 Ger. W.: MAR
  - Artikel 1675/12 §5 Ger. W.: GAR met kwijtschelding interesten, vergoedingen en kosten
  - Artikel 1675/13 §6 Ger. W.: GAR met gedeeltelijke kwijtschelding ook in kapitaal
  - Artikel 1675/17 §3 Ger. W.: Toezicht van de rechter op de schuldbemiddelaar

B. Kenmerken

- Begrippen ‘menswaardig leven’ of ‘menselijke waardigheid’ :
  - juridische norm : grondrecht
  - oorspronkelijk (1998) geen concrete invulling = vaag en open begrip : wat zijn de minimale voorwaarden om menswaardig te leven ?
  - later (2005) geconcretiseerd tot:
    - minimum = bedrag dat tegen beslag en overdracht beschermd is,
    - absoluut minimum = leefloon
- Probleem :
  - er is soms onvoldoende inkomen of te hoge vaste kosten om deze minima te garanderen
  - kan men stellen dat leefloon voldoet aan ‘menswaardig leven’ of ‘menselijke waardigheid’?
  - wettelijke invulling is nog steeds te beperkt
- **Nood aan objectievere invulling** van begrip “menswaardig leven” :
  - quasi geen rechtspraak die concrete invulling gaf over begrip “menselijke waardigheid”.
  - oplossing: toepassing budgetstandaard?

II. BUDGETSTANDAARD

- Concrete invulling van open norm “menswaardig leven” : budgetstandaard
  - B. Storms, K. Van den Bosch, Wat heeft een gezin minimaal nodig ? Een budgetstandaard voor Vlaanderen, Acco, Leuven, 2009
  - L. Van Thielen, L. Baldewijns, e.a. , Wat hebben 65-plussers nodig om menswaardig te kunnen leven ? Een budgetstandaard voor ouderen, Tijdschrift voor Welzijnswerk, 2011, p. 5-16,
  - B. Storms, T. Penne, D. Vandelannoote & L. Van Thielen, Is de minimuminkomensbescherming in ons land doeltreffender geworden sinds 2008? Wat leren we uit de geüpdatete referentiebudgetten ? VLAS-studie 21, 2015, Vlaams Armoedesteunpunt.
  - B. Storms, T. Penne, D. Vandelannoote & L. Van Thielen, Rondkomen met een minimum inkomen: hoe (on)mogelijk is dit? Studie naar de doeltreffendheid van de minimuminkomensbescherming anno 2013, De gids op maatschappelijk gebied, 2015. pp.18-24,
  - www.cebud.be/budgetcalculator en www.menswaardiginkomen.be.
- Wat ? :
  - budget dat **minimaal** nodig om te voorzien in een menswaardig levensonderhoud

II. budgetstandaard

▪ Kenmerken :

- Het is een minimumbudget dat vereist is om een korf aan noodzakelijke goederen en diensten aan te schaffen om te voorzien in minimaal aanvaardbare levensstandaard (= **menswaardig bestaan**)
- Afhankelijk volgens **gezinstype** (alleenstaande, koppel, met of zonder kinderen) en **type huisvesting** (private/sociale huur)
- Berekend in de **meest gunstige omstandigheden** en **aan de laagste mogelijke prijzen**
  - houdt maar beperkt rekening met extra kosten wegens gezondheids- of kredietproblemen, noch met onvoorziene of onnodige uitgaven (auto, alimentatie-bij-dragen,...)
  - budgetstandaard = minimumbudget voor persoon die gezond is, geen schulden heeft en leeft in de meest ideale omstandigheden aan de laagst mogelijke marktprijzen

II. Budgetstandaard

- **Wat leert de budgetstandaard over schuldproblematiek :**
  - De lagere netto-inkomens waarborgen geen menswaardig leven (zie tabel 1)
  - Het mediaanloon waarborgt geen menswaardig leven voor koppels met kinderen (zie tabel 2)
  - De vervangingsinkomens (leefloon, werkloosheid, invaliditeit, pensioen,...) zijn manifest onvoldoende om menswaardig te kunnen leven (zie tabel 3)
  - Ook twee lagere inkomens zijn vaak onvoldoende om in een menswaardig bestaan te kunnen voorzien (zie tabel 4)

Besluit : gezinnen met inkomens *beneden* de budgetstandaard **moeten schulden maken** om te kunnen overleven (ofwel door krediet aan te gaan ofwel door facturen niet te betalen).

minimumloon WN versus budgetstandaard (index. Juli 2017)

wat is minimaal nodig om menswaardig te kunnen leven

gezinstype	budgetstandaard	minimumloon	+ kindergeld	totaal inkomen	verschil
Alleenstaande vrouw	1.305,14	1.375,00	0,00	1.375	69,86
alleenstaande man	1.320,89		0,00	1.375	54,11
alleenst. vrouw + jongen 2 j.	1.690,49		90,28	1.465,28	225,21
alleenst. vrouw + meisje 4 j.	1.731,44		90,28	1.465,28	266,16
alleenst. vrouw + jongen 8 j.	1.851,14		106,01	1.481,01	370,13
alleenst. vrouw + meisje 15 j.	1.855,34		114,23	1.489,23	366,11
alleenst. + jongen 2 j. + meisje 4 j.	1.970,84		257,33	1.632,33	338,51
alleenst. + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.151,43		273,06	1.648,06	503,37
alleenst. + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.448,58		297,01	1.672,01	776,57
Koppel (zonder kind)	1.704,14	1.375,00	0,00	1.375,00	329,14
koppel + jongen 2 j.	1.958,24		90,28	1.465,28	492,96
koppel + meisje 4 j.	1.996,04		90,28	1.465,28	530,76
koppel + jongen 8 j.	2.110,48		106,01	1.481,01	629,47
koppel + meisje 15 j.	2.257,48		114,23	1.489,23	768,25
koppel + jongen 2 j. + meisje 4 j.	2.188,18	1.375,00	257,33	1.632,33	555,85
Koppel + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.337,28		273,06	1.648,06	689,22
Koppel + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.706,88		297,01	1.672,01	1.034,87

mediaanloon WN versus budgetstandaard (index. Juli 2017)

wat is minimaal nodig om menswaardig te kunnen leven

gezinstype	budgetstandaard	mediaanloon	+ kindergeld	totaal inkomen	verschil
Alleenstaande vrouw	1.305,14	1.875,00	0,00	1.875,00	569,86
alleenstaande man	1.320,89	1.875,00	0,00	1.875,00	554,11
alleenst. vrouw + jongen 2 j.	1.690,49	1.875,00	90,28	1.965,28	274,79
alleenst. vrouw + meisje 4 j.	1.731,44	1.875,00	90,28	1.965,28	233,84
alleenst. vrouw + jongen 8 j.	1.851,14	1.875,00	106,01	1.981,01	129,87
alleenst. vrouw + meisje 15 j.	1.855,34	1.875,00	114,23	1.989,23	133,89
alleenst. + jongen 2 j. + meisje 4 j.	1.970,84	1.875,00	257,33	2.132,33	161,49
alleenst. + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.151,43	1.875,00	273,06	2.148,06	3,37
alleenst. + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.448,58	1.875,00	297,01	2.172,01	276,57
Koppel (zonder kind)	1.704,14	1.875,00	0,00	1.875,00	170,86
koppel + jongen 2 j.	1.958,24	1.875,00	90,28	1.965,28	7,04
koppel + meisje 4 j.	1.996,04	1.875,00	90,28	1.965,28	30,76
koppel + jongen 8 j.	2.110,48	1.875,00	106,01	1.981,01	129,47
koppel + meisje 15 j.	2.257,48	1.875,00	114,23	1.989,23	268,25
koppel + jongen 2 j. + meisje 4 j.	2.188,18	1.875,00	257,33	2.132,33	55,85
Koppel + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.337,28	1.875,00	273,06	2.148,06	189,22
Koppel + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.706,88	1.875,00	297,01	2.172,01	534,87

leefloon versus budgetstandaard (index. juli 2017)

wat is minimaal nodig om menswaardig te kunnen leven

gezinstype	budgetstandaard	leefloon	+ verhoogd kindergeld	totaal inkomen	verschil
		alleenstaande			
Alleenstaande vrouw	1.278,89	892,70	0,00	892,70	386,62
alleenstaande man	1.292,54		0,00	892,70	399,84
alleenst. vrouw + jongen 2 j.	1.528,79	gezinshoofd	136,24	1.326,51	202,28
alleenst. vrouw + meisje 4 j.	1.566,59	1.190,27	136,24	1.326,51	240,08
alleenst. vrouw + jongen 8 j.	1.686,29		167,61	1.357,88	328,41
alleenst. vrouw + meisje 15 j.	1.830,14		184,16	1.374,43	455,71
alleenst. + jongen 2 j. + meisje 4 j.	1.765,04		331,78	1.522,05	242,99
alleenst. + meisje 4 j. + jongen 8 j.	1.917,29		363,15	1.553,42	363,87
alleenst. + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.284,78		411,07	1.601,34	683,44
		gezinshoofd			
Koppel (zonder kind)	1.645,34	1.190,27	0,00	1.190,27	455,07
koppel + jongen 2 j.	1.900,49		136,24	1.326,51	710,22
koppel + meisje 4 j.	1.939,34		136,24	1.326,51	612,83
koppel + jongen 8 j.	2.052,74		167,61	1.357,88	694,86
koppel + meisje 15 j.	2.199,73		184,16	1.374,43	825,30
		gezinshoofd			
koppel + jongen 2 j. + meisje 4 j.	2.131,48	1.190,27	331,78	1.522,05	609,43
Koppel + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.280,58		363,15	1.553,42	727,16
Koppel + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.650,18		411,07	1.601,34	1.048,84

Werkloosheidsuitkering versus budgetstandaard (index. Juli 2017)

wat is minimaal nodig om menswaardig te kunnen leven

Gezinstype	budgetstandaard	werkloosheidsuitkering	+ verhoogd kindergeld	totaal inkomen	verschil
		alleenstaande			
Alleenstaande vrouw	1.278,89	1.031,94	0,00	1.031,94	246,95
alleenstaande man	1.292,54		0,00	1.031,94	260,60
		gezinshoofd			
alleenst. vrouw + jongen 2 j.	1.528,79		136,24	1.382,68	146,11
alleenst. vrouw + meisje 4 j.	1.566,59	1.246,44	136,24	1.382,68	183,91
alleenst. vrouw + jongen 8 j.	1.686,29		167,61	1.414,05	272,24
alleenst. vrouw + meisje 15 j.	1.830,14		184,16	1.430,60	399,54
alleenst. + jongen 2 j. + meisje 4 j.	1.765,04		331,78	1.578,22	186,82
alleenst. + meisje 4 j. + jongen 8 j.	1.917,29		363,15	1.609,59	307,70
alleenst. + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.284,78		411,07	1.657,51	627,27
		2 x WLH samenwonende			
Koppel (zonder kind)	1.645,34	1.531,92	0,00	1.531,92	113,42
koppel + jongen 2 j.	1.900,49		136,24	1.668,16	232,33
koppel + meisje 4 j.	1.939,34		136,24	1.668,16	271,18
koppel + jongen 8 j.	2.052,74		167,61	1.699,53	353,21
koppel + meisje 15 j.	2.199,73		184,16	1.716,08	483,65
		2 x WLH samenwonende			
koppel + jongen 2 j. + meisje 4 j.	2.131,48	1.531,92	331,78	1.863,70	267,78
Koppel + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.280,58		363,15	1.895,07	385,51
Koppel + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.650,18		411,07	1.942,99	707,19

minimumloon WN + min. werkloosheidsuitkering (samenwonende, na 4 jaar) versus budgetstandaard (index juli 2017)

gezinstype	budgetstandaard	minimumloon + werkloosheids- uitkering als samenwonende	+ kindergeld	totaal inkomen	verschil
Alleenstaande vrouw	1.305,14	1.375,00	0,00	1.375	69,86
alleenstaande man	1.320,89		0,00	1.375	54,11
alleenst. vrouw + jongen 2 j.	1.690,49		90,28	1.465,28	225,21
alleenst. vrouw + meisje 4 j.	1.731,44		90,28	1.465,28	266,16
alleenst. vrouw + jongen 8 j.	1.851,14		106,01	1.481,01	370,13
alleenst. vrouw + meisje 15 j.	1.855,34		114,23	1.489,23	366,11
alleenst. + jongen 2 j. + meisje 4 j.	1.970,84		257,33	1.632,33	338,51
alleenst. + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.151,43		273,06	1.648,06	503,37
alleenst. + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.448,58		297,01	1.672,01	776,57
Koppel (zonder kind)	1.704,14	1.375,00 + 539,76	0,00	1.914,76	210,62
koppel + jongen 2 j.	1.958,24		90,28	2.005,04	46,80
koppel + meisje 4 j.	1.996,04		90,28	2.005,04	9,00
koppel + jongen 8 j.	2.110,48		106,01	2.021,04	89,44
koppel + meisje 15 j.	2.257,48		114,23	2.029,26	228,22
koppel + jongen 2 j. + meisje 4 j.	2.188,18	1.375,00 + 539,76	257,33	2.172,36	15,82
Koppel + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.337,28		273,06	2.188,09	149,19
Koppel + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.706,88		297,01	2.212,04	494,84

III. TOEPASSING BUDGETSTANDAARD IN DE RECHTSPRAAK COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

- Belangrijkste principes :
  - Artikel 23 Grondwet : ‘recht op een menswaardig leven’,
  - Artikel 1675/3, derde lid Ger.W. : de aanzuiveringsregeling heeft tot doel de schuldenaar in staat te stellen in de mate van het mogelijke zijn schulden te betalen en tegelijkertijd **te waarborgen dat hij zelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden.**
  - Artikel 1675/17, §3 Ger.W. : De **rechter ziet toe op de naleving van de menselijke waardigheid** tijdens de procedure CSR. Hij ziet tevens toe dat alle posten die daartoe nodig zijn, worden ingeschreven in de minnelijke of gerechtelijke aanzuiveringsregeling.
  - Budgetstandaard = **minimuminkomen voor een menswaardig leven.**

budgetstandaard = minimumbudget voor persoon die kerngezond is, geen schulden heeft en leeft in de meest ideale omstandigheden aan de laagst mogelijke marktprijzen (utopie ?)

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- **Toepassing 1 : bij bepalen van het leefgeld ex artikel 1675/9, §4 of 1675/13, §5 Ger.W.**
  - Artikel 1675/9, §4 of 1675/13, §5 Ger.W. : het **leefgeld** voor SN mag **niet lager zijn** dan de niet beslagbare minima, met het leefloon als absolute ondergrens, te vermeerderen met gezinsbijslag.
  - Zowel de niet beslagbare minima als het leefloon (= absolute ondergrens) **volstaan niet om menswaardig te leven** (< budgetstandaard) : zie tabel
  - Het 'recht op een menswaardig leven' is een grondrecht (art. 23 G.W.) dat niet opzij kan worden geschoven door een lagere rechtsnorm (1675/9, §4 of 1675/13, §5 Ger.W.), temeer de artikelen 1675/3, 3de lid + 1675/17, §2 Ger.W. het behoud van de menselijke waardigheid in CSR onderlijnen.
  - Budgetstandaard = **minimuminkomen voor een menswaardig leven** = norm om het leefgeld van schuldenaar te bepalen.
  - Hoe gaat rechtbank tewerk : per zaak bepalen (1) gezinstype (2) huur private markt ? (3) WN of uitkeringsgerechtigde. Op basis van deze criteria wordt budgetstandaard bepaald en gaat rechtbank na of "leefgeld" aan dit minimuminkomen voldoet.

Niet beslagbare minima WN versus budgetstandaard

wat is minimaal nodig om menswaardig te kunnen leven (index. Juli 2017)

Gezinstype	budgetstandaard	Maximaal niet beslagbaar loon	+ beschermde gezinsbijslag	totaal beschermd inkomen	verschil
		bij WN mediaanloon 1.875 €			
Alleenstaande vrouw	1.305,14	1.306,40	0	1.306,40	1,26
alleenstaande man	1.320,89		0	1.306,40	14,49
alleenst. vrouw + jongen 2 j.	1.690,49		67	1.373,40	317,09
alleenst. vrouw + meisje 4 j.	1.731,44		67	1.373,40	358,04
alleenst. vrouw + jongen 8 j.	1.851,14		67	1.373,40	477,74
alleenst. vrouw + meisje 15 j.	1.855,34		67	1.373,40	481,91
alleenst. + jongen 2 j. + meisje 4 j.	1.970,84		134	1.440,40	530,44
alleenst. + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.151,43		134	1.440,40	711,03
alleenst. + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.448,58		134	1.440,40	1.008,18
		WN mediaanloon + min WLH 1.875 € + 539,76 €			
Koppel (zonder kind)	1.704,14	1.306,40 + 539,76	0	1.846,16	142,02
koppel + jongen 2 j.	1.958,24		67	1.913,16	45,08
koppel + meisje 4 j.	1.996,04		67	1.913,16	82,88
koppel + jongen 8 j.	2.110,48		67	1.913,16	197,32
koppel + meisje 15 j.	2.257,48		67	1.913,16	344,32
koppel + jongen 2 j. + meisje 4 j.	2.188,18		134	1.980,16	208,02
Koppel + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.337,28		134	1.980,16	357,12
Koppel + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.706,88		134	1.980,16	726,72

leefloon versus budgetstandaard (index. juli 2017)

wat is minimaal nodig om menswaardig te kunnen leven

gezinstype	budgetstandaard	leefloon	+ verhoogd kindergeld	totaal inkomen	verschil
		alleenstaande			
Alleenstaande vrouw	1.278,89	892,70	0,00	892,70	386,62
alleenstaande man	1.292,54		0,00	892,70	399,84
alleenst. vrouw + jongen 2 j.	1.528,79	gezinshoofd	136,24	1.326,51	202,28
alleenst. vrouw + meisje 4 j.	1.566,59	1.190,27	136,24	1.326,51	240,08
alleenst. vrouw + jongen 8 j.	1.686,29		167,61	1.357,88	328,41
alleenst. vrouw + meisje 15 j.	1.830,14		184,16	1.374,43	455,71
alleenst. + jongen 2 j. + meisje 4 j.	1.765,04		331,78	1.522,05	242,99
alleenst. + meisje 4 j. + jongen 8 j.	1.917,29		363,15	1.553,42	363,87
alleenst. + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.284,78		411,07	1.601,34	683,44
		gezinshoofd			
Koppel (zonder kind)	1.645,34	1.190,27	0,00	1.190,27	455,07
koppel + jongen 2 j.	1.900,49		136,24	1.326,51	710,22
koppel + meisje 4 j.	1.939,34		136,24	1.326,51	612,83
koppel + jongen 8 j.	2.052,74		167,61	1.357,88	694,86
koppel + meisje 15 j.	2.199,73		184,16	1.374,43	825,30
		gezinshoofd			
koppel + jongen 2 j. + meisje 4 j.	2.131,48	1.190,27	331,78	1.522,05	609,43
Koppel + meisje 4 j. + jongen 8 j.	2.280,58		363,15	1.553,42	727,16
Koppel + jongen 8 j. + meisje 15 j.	2.650,18		411,07	1.601,34	1.048,84

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- Conflicten inzake “leefgeld” doen zich voor :
  - bij verzoek tot vervanging SBM ex artikel 1675/19, §2 Ger.W. omdat SN denkt dat er *te weinig* leefgeld wordt betaald.
  - bij bezwaren tegen MAR (pv gebrek aan MAR) ex artikel 1675/11 Ger.W. omdat SE denkt dat er *teveel* leefgeld wordt betaald.
  - bij moeilijkheden bij uitwerking procedure CSR ex artikel 1675/14, §2 Ger.W.
- De rechtbank motiveert beslissing op grond van de volgende overwegingen :
  - voorbeeld 1

*“De schuldbemiddelaar dient ex artikel 1675/3, derde lid, Ger.W. te waarborgen dat de schuldenaars (en hun gezin) een menswaardig leven kunnen leiden. De rechter ziet ex artikel 1675/17, § 3 Ger.W. toe dat het behoud van de menselijke waardigheid in de aanzuiveringsregeling wordt gerespecteerd. De bedragen van het leefloon, als bedoeld in artikel 14 van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, waarborgen dat recht op een menswaardig leven niet, zodat noodzakelijk hogere bedragen toegekend moeten worden om in het levensonderhoud van het gezin te kunnen voorzien. **De budgetstandaard biedt hier een alternatief.** Het gezinsinkomen van de schuldenaars overschrijdt de budgetstandaard (voor een gezin met één kind) kennelijk niet, zodat geen lager “leefgeld” kan worden afgedwongen. (arbrb. Gent, afd. Brugge, 8 januari 2018, AR 15/484/B)*

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- voorbeeld 2

“Mevrouw N. D.V. (° 4/1X/1976) is een alleenstaande moeder, met drie inwonende kinderen : Nancy (° 1/X/1998), Charlotte (° 26/X/2004) en Tibo (° 23/X/2011). Het gezin ontvangt conform het minnelijk aanzuiveringsplan een maandelijks bedrag van 2.164,55 euro dat net onvoldoende is om in een menswaardig bestaan te voorzien, zoals blijkt uit een vergelijk met de budgetcalculator, waarbij het inkomen voor een alleenstaande werkende vrouw, met drie inwonende kinderen, om in hun elementair levensonderhoud te kunnen voorzien (= ondergrens armoederisico), heden wordt begroot op minstens 2.310,99 euro per maand (www.menswaardiginkomen.be).

Het bezwaar dat [het leefgeld] (van 2.164,55 €) aan de hoge kant [is], is derhalve zonder grondslag.” ([arbrb, Gent, afd. Brugge, 13 oktober 2014, AR 13/21/B](#))

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- **Toepassing 2 : bij verzoek tot totale kwijtschelding van schulden ex art. 1675/13bis Ger.W.**
  - Er is slechts een totale kwijtschelding van schulden mogelijk wanneer SN over onvoldoende middelen beschikt om een aanzuiveringsregeling op te stellen.
  - Bij een aanzuiveringsregeling ziet de rechtbank erop toe dat alle posten die onontbeerlijk zijn voor het behoud van de menselijke waardigheid worden opgenomen in de aanzuiveringsregeling (art. 1675/17, §3 Ger.W.)
  - Hoe gaat rechtbank tewerk :
    - (1) rechter controleert of de SN – op ogenblik dat hij over het verzoek beslist – over voldoende inkomsten beschikt om (via een aanzuiveringsregeling) schulden af te betalen. Zijn **actuele inkomsten < budgetstandaard**, dan **geen aanzuiveringsregeling** mogelijk
    - (2) rechter controleert vervolgens of SN in de toekomst over voldoende inkomsten zal beschikken om schulden te betalen. Zijn **toekomstige inkomsten < budgetstandaard**, dan ook **in toekomst geen aanzuiveringsregeling** mogelijk.

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- De rechtbank motiveert een totale kwijtschelding op grond van volgende overweging :

“Op basis van de voorliggende elementen is de rechtbank van oordeel dat mevrouw M.W. zich in een uitzichtloze situatie bevindt, waarbij een totale kwijtschelding van de schulden het enige sociaal toelaatbare antwoord is. Betrokkene (° 24/X/1956) is bijna 62 jaar oud en alleenstaande. Zij ontvangt een werkloosheidsuitkering van (+/-) 1.140 euro per maand. Dit inkomen is niet voldoende om een menswaardig bestaan te kunnen leiden. Dit blijkt uit een vergelijk met de budgetstandaard, waarbij het inkomen voor een alleenstaande vrouw, om in haar elementair levensonderhoud te kunnen voorzien (= ondergrens armoederisico), op heden wordt begroot op minstens 1.278,89 euro per maand. Haar maandinkomen is manifest onvoldoende om menswaardig te leven. Ondanks de vele pogingen daartoe vindt zij geen werk. Dit blijkt uit haar sollicitaties, alsook uit cijfers van de VDAB. In december 2015 waren 73,90 % van de werklozen ouder dan 55 jaar langdurig werkloos (jaarverslag VDAB, 2016). Er kan in de toekomst geen verbetering van de financiële toestand worden verwacht, waardoor een aflossing van schulden, hoe marginaal ook, met grote waarschijnlijkheid niet langer tot de mogelijkheden behoort. Er is geen aanzuiverings-regeling mogelijk, gelet op de structurele aard van de werkloosheid bij 60+’ers en de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen. Uit het voorgaande volgt dat mevrouw M.W. zich in een bijzonder uitzichtloze situatie bevindt, waarbij de toepassing van 1675/13bis Ger.W., ook vanuit humanitair perspectief, “het enige sociaal toelaatbare antwoord is”. (arbrb. Gent, afd. Brugge, 11 december 2017, AR 16/84/B)

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- **Toepassing 3 : verzoek tot bevrijding borg / mede-schuldenaar ex art. 1675/16bis Ger.W.**
  - Artikel 1675/16bis Ger.W. stelt dat een natuurlijk persoon (niet in CSR !), die kosteloos een persoonlijke zekerheid heeft gesteld ten behoeve van een persoon die toegelaten is in de CSR, geheel of gedeeltelijk van zijn verbintenis kan worden bevrijd indien de rechter vaststelt dat :
    - (1) Hij die een persoonlijke zekerheid heeft gesteld (= borg of hoofdelijk mede-schuldenaar) dit **kosteloos** (zonder economisch belang) heeft gedaan (bij de schuldeiser) ten behoeve van de persoon toegelaten tot de CSR.
    - (2) De verbintenis waartoe de persoonlijke zekerheidssteller zich heeft verbonden “**on-evenredig is met zijn inkomens en/of het vermogen**”.
  - Hoe gaat rechtbank tewerk : (1) nadat is vastgesteld dat de persoonlijke zekerheid kosteloos werd gesteld, (2) onderzoek de rechtbank of de verbintenis waartoe de persoonlijke zekerheidssteller zich heeft verbonden “(on)**evenredig is met de inkomens en/of het vermogen**” waarover die persoon beschikt op het ogenblik dat de rechtbank beslist over het verzoek tot bevrijding. Zijn **actuele inkomsten < budgetstandaard**, dan geen aflossing van schulden mogelijk = bevrijding.
  - De rechtbank motiveert de beslissing tot bevrijding op grond van volgende overweging :

“Op grond van de beschikbare gegevens meent de rechtbank dat er thans een onevenredigheid bestaat tussen, enerzijds, de verbintenissen als hoofdelijk medeschuldenaar en, anderzijds, de inkomsten en het vermogen van mevrouw M.J. V.. Betrokkene is 62 jaar oud en weduwe. Zij beschikt over een maandelijks overlevingspensioen van 992,63 euro. Daarnaast kan zij genieten van het vruchtgebruik van een zeer bescheiden woning, gelegen te X (onroerende voorheffing : 268,30 €). Haar inkomen volstaat niet om een menswaardig bestaan te leiden. Dit blijkt uit een vergelijk met de budgetstandaard, waarbij het inkomen voor een alleenstaande vrouw (eigenaar woning, zonder hypotheek) op heden wordt begroot op 888,95 euro per maand, op voorwaarde dat deze niet-werkende vrouw in een uitstekende gezondheid verkeert. Vermits mevrouw M.J.V. geen goede gezondheid heeft – zij is thans in behandeling wegens kanker – dient bijkomend 115 euro per maand in rekening te worden gebracht voor medische en farmaceutische kosten. Haar levensnoodzakelijke uitgaven t.b.v. 1.003,95 euro per maand (888,95 € + 115 €) zijn bijgevolg hoger dan haar maandelijks inkomen. In die zin is er een manifeste wanverhouding tussen de verbintenis als hoofdelijk medeschuldenaar en de inkomstenstoestand van mevrouw M.J.V.. De verkoop van de bescheiden woning komt de rechtbank niet aangewezen voor. Bij verkoop van de woning moet mevrouw M.J.V. huren (+/- 500 € per maand). In dit geval moet het inkomen voor een alleenstaande vrouw (in goede gezondheid), om in haar levensnoodzakelijk onderhoud te kunnen voorzien (= ondergrens armoederisico), worden begroot op minstens 1.266,35 euro per maand. Gelet op de bijkomende medische en farmaceutische kosten (t.w.v. 115 € per maand) zal mevrouw M.J.V., in het geval haar woning wordt verkocht, minstens 388,72 euro per maand tekort hebben om menswaardig te kunnen leven (1.266,35 € + 115 € - 992,63 €). De verkoop van de woning leidt derhalve op middellange termijn tot een situatie van extreme armoede en, omdat het materieel tekort moet worden opgevangen, tot een opbouw van een enorme schuldenberg. (...) Het nadeel dat mevrouw M.J.V. zal ondervinden door de verkoop van de woning staat derhalve niet in verhouding tot het voordeel die de nv V.B. Car Finance erdoor zal bekomen.. In die zin is er duidelijk sprake van een onevenredigheid (wanverhouding) tussen, enerzijds, de verbintenissen als hoofdelijk medeschuldenaar en, anderzijds, de inkomsten en het vermogen van mevrouw M.J.V.. De rechtbank komt derhalve tot het besluit dat mevrouw M.J.V. volledig van haar verbintenissen als hoofdelijke medeschuldenaar, zoals bedongen in de leningsovereenkomst op afbetaling, moet worden bevrijd (in hoofdsom, kosten en interesten).([arbrb Gent, afd. Brugge, 10 oktober 2016, AR 14/441/B](#))

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- **Toepassing 4 : ten laste leggen van ereloon SBM bij FOD Economie ex art. 1675/19, §2 Ger.W.**
  - Wanneer de SBM geen reserve heeft kunnen aanleggen en de schuldenaar het ereloon van de SBM niet kan betalen, kan de rechter het ereloon van de SBM geheel of gedeeltelijk ten laste leggen van de FOD Economie. De rechter moet de tussenkomst van de FOD steeds rechtvaardigen (art. 1675/19, §2 Ger.W.).
  - Hoe gaat rechtbank tewerk : De rechtbank gaat na – aan de hand van het budgetstandaard – of het inkomen van de SN voldoende is om binnen redelijke termijn het honorarium van de SBM te betalen. Is **actuele inkomen < budgetstandaard**, wordt het honorarium ten laste gelegd van de FOD Economie op grond van volgende overweging :

*“Het (vervangings)inkomen van mevrouw V.L. (830 € / maand) is niet voldoende om in een menswaardig bestaan te voorzien, **zoals blijkt uit de budgetstandaard**, alwaar het noodzakelijk inkomen voor een alleenstaande vrouw (zonder kinderlast), om in haar elementair levensonderhoud te voorzien, wordt begroot op minstens 1.068,01 euro per maand (976,20 € x 122,84 /112,28).*

Hierdoor is de schuldbemiddelaar, buiten zijn wil om, niet in de mogelijkheid [geweest] te handelen conform artikel 1675/19, § 2, 2de lid Ger.W. en kon geen reserve worden aangelegd. In die zin komt het aangewezen voor de betaling van de staat van ereloon, [emolumenten en kosten] van de schuldbemiddelaar ten laste te leggen van het [FOD Economie], maar alleen en voor zover het saldo van de rubriekrekening ontoereikend is.” (arbrb. Gent, afdeling Brugge, 26 mei 2014, AR 10/91/B)

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- **Toepassing 5 : de herroeping van de collectieve schuldenregeling ex art. 1675/15 Ger.W.**
  - Indirect gebruik van budgetstandaard : **de gevolgen van een gebrek aan menswaardig inkomen mogen de schuldenaar niet ten laste worden gelegd.**
  - De herroeping van de CSR kan worden uitgesproken ex artikel 1675/15, §1, 2° Ger.W. om reden dat de schuldenaar zijn verplichtingen niet nakomt, bv. omdat (1) er onvoldoende inkomsten zijn en (2) er nieuwe boedelschulden worden gemaakt.
  - De rechtbank wijst de herroeping, bv. wegens het maken van boedelschulden, af op grond van volgende overwegingen :
    - *“Het gegeven dat haar inkomsten (leefloon + kindergeld) manifest onvoldoende zijn om te voorzien in een menswaardig bestaan voor haar gezin, kan de betrokkene niet ten kwade worden geduid, nu de wetgever dit zelf heeft gewild, minstens deze situatie van armoederisico tot op heden in stand houdt.” (arbrb. Gent, afd. Brugge, 8 februari 2016, AR 14/678/B)*
    - *“De rechtbank stelt vast dat het gemiddeld maandelijks inkomen 815 euro bedraagt. Dit bedrag volstaat niet om in een menswaardig bestaan te voorzien, zodat het bedrag ex artikel 1675/3, derde lid, Ger. W. integraal als leefgeld aan de schuldenaar moet worden uitbetaald. Boedelschulden zijn, met een ( ) inkomen dat ruim onder de armoederisicogrens ligt, onvermijdelijk en dus structureel van aard. **Het betreft hier primordiaal een inkomensprobleem** [i.p.v. een schuldprobleem].” (arbrb. Gent , afd. Brugge, 8 mei 2017, AR 13/364/B)*

III. Toepassen budgetstandaard in de rechtspraak collectieve schuldenregeling

- *“De heer A.L. ontvangt, in het kader van de sociale bijstand, maandelijks een leefloon van 892 euro als alleenstaande. Dit inkomen is niet voldoende om een menswaardig bestaan te kunnen leiden. Dit blijkt uit een vergelijk met de budgetstandaard, waarbij het inkomen voor een alleenstaande, om in diens elementair levensonderhoud te kunnen voorzien (= ondergrens armoederisico), op heden wordt begroot op minstens 1.278,89 euro per maand. Dit gebrek aan inkomen zorgt, onafhankelijk van de wil van betrokkene, op structurele wijze voor nieuwe boedelschulden, alsook voor een “rampzalige financiële toestand”. Het ene vloeit causaal voort uit het andere.” (arbrb. Gent, afd. Brugge, 12 maart 2018, AR 16/299/A)*
- *“De uitholling van de koopkracht van sociale uitkeringen, tot (ver) beneden de armoederisicogrens, heeft uitsluitend tot gevolg dat de uitkeringsgerechtigden op structurele wijze genoodzaakt zijn (maandelijks) nieuwe schulden te maken om in hun elementair levensonderhoud te kunnen voorzien (= perpetuum mobile).”(arbrb. Gent, afd. Brugge, 8 september 2014, AR 08/2801/B)*
- *“Het gebrek aan inkomen zorgt in casu, onafhankelijk van de wil van betrokkene, op structurele wijze voor nieuwe boedelschulden omdat onmogelijk alle maandelijkse rekeningen kunnen worden betaald. Het ene vloeit causaal voort uit het andere. In deze financieel erbarmelijke omstandigheden is het niet goed te keuren, doch wel begrijpelijk dat aanvankelijk bepaalde inkomsten (vakantiegeld,...), zonder medeweten van de schuldbemiddelaar, werden aangewend om noodzakelijke uitgaven te betalen. Sommige boedelschulden hadden, in idealere omstandigheden (bv. hoger inkomen) kunnen voorkomen worden. Het is niet aangetoond dat de heer J.L. nalaat het nodige te doen om zijn situatie (en dat van zijn kinderen) te verbeteren. Integendeel. Betrokkene neemt de zorg voor zijn kinderen ernstig en doet er alles aan zijn gezin, in de best mogelijke omstandigheden, door (financieel) moeilijke tijden te loodsen. **Dat hij in deze zware opdracht af en toe eens een steek laat vallen, mag hem niet genadeloos worden aangerekend.**”(arbrb. Gent, afd. Brugge, 12 maart 2018, AR 13/557/B)*

VI. BESLUIT

- De open norm “menswaardig leven” krijgt concrete invulling met budgetstandaard.
- Budgetstandaard = correcte inschatting van minimale gezinslasten = minimum minimumum om menswaardig te kunnen leven.
- Budgetstandaard = **nuttige tool voor magistratuur**, met diverse toepassingsmogelijkheden : hoe groot is menswaardig inkomen ? hoeveel schulden kan SN betalen ? Is kwijtschelding van schulden aangewezen ?
met **bijkomend voordeel** : objectief criterium, werkt rechtszekerheid in de hand en er blijft ruimte om te personaliseren.
- Studies over budgetstandaard hebben ook onrechtstreeks nut, omdat ze ons leren :
  - dat mensen met lage lonen en sociale uitkeringen **schulden moeten maken** om menswaardig te kunnen leven (= **structureel** en minder individueel probleem). Wanneer er onvoldoende middelen zijn om menswaardig te leven, is het veel moeilijker om verplichtingen na te leven in CSR (nood breekt wet !). **Een zekere mildheid/begrip van magistratuur is hier noodzakelijk !**
  - schuldproblematiek = **perpetuum mobile** zolang lonen en uitkeringen het niveau van een menswaardig inkomen niet benaderen = gevolg van sociaal-economisch beleid (paradigma).
  - dat een beleid dat de lonen en uitkeringen voortdurend naar beneden bijstelt of flexibiliseert (op grond van economische dogma's) leidt tot mensonwaardige toestanden, toenemende schulden, armoede, ongelijkheid en maatschappelijke wrevel.

Aan ons om daar een einde aan te maken !